

cích. Revoluční doba není sentimentální. Zná jen *ne*, anebo *ano*. Nic uprostřed. Případ Kolářův je o to smutnější, že se již rozhodl. Přisahal kdysi, že bude hájit a bojovat za práva pracujícího lidu. To, co dělá, je porušení přísahy. V řeči vojenské tomu říkají *zběhnutí od praporu*.

(1948)

DESET LET OD SMRTI KARLA ČAPKA

Pod ostrým reflektorem pravdy jsou prosvěcováni všichni, kteří slovem nebo skutkem měli vliv na vývoj dění a myšlení včerejška i kteří aktivně nebo pasivně napomáhali buržoazii k udržení její nadvlády a byli jí za to hýčkáni a oslavováni. Pod tíhou pravdy dokumentů se veliké osobnosti smršťují do rozměrů, jaké jim poprávu náleží.

Jsou ohodnocováni nikoliv měšťáky, snažícími se minulostí ovládnout přítomnost, ale pracujícími – směřujícími přítomností k budoucnu. I osobnost Karla Čapka se nám staví do jiného světla, než do jakého jej postavila buržoazie. Čapek, tento fyzicky nemocný, dobrý člověk, byl stížen i intelektuálskou nemocí posledních mohykánů liberalismu. Srdce umělcovo nemohlo přehlédnout ony strašlivé rozpory, které přiváděl s sebou kapitalistický řád. Srdce Čapka-člověka nemohlo se jen tak lehce přenést přes všechno zlo a bídu, kterou viděl kolem sebe. Se zoufalou důkladností se však vyhýbal všem problémům, které neslo hospodářské a politické dění, a pak-li nakouzl v té či oné knize problém, který měl co dělat s právě tvořícími se dějinami, prchal od něho, nechávaje jej nedořešen. Typické bylo rčení Karla Čapka: „Mám obyčejně jisté námitky, abychom se svým souhlasem nebo protestem míchali do věcí, které se dějí za několikerymi horami a řekami...“ (Lidové noviny 30. 4. 1930). Toto stanovisko zastával nejen v konfliktech, jejichž ohniska byla v Indii, Číně nebo ve Španělsku, ale nechtěl vidět ani strašlivé křivdy páchané buržoazií i v jeho vlastní zemi.

To všechno mu nemohlo ujít. Schovává se však do ulity svých pelargoníí a své Dášanky, a jestliže nakusuje problémy, nechává o nich promlouvat osobám postaveným mimo čas a zeměpisný prostor. Z jeho knih je cítit skepse, smutek a beznaděj. V růstu techniky vidí počátek zkázy.

Je svědkem rozkladu měšťácké společnosti a domnívá se, že s jeho společností, s měšťáckou společností, zanikne společnost vůbec.

Je podivuhodné, jak Karel Čapek, který se dovedl dokonale sblížit s těmi nejdrobnějšími lidmi, žijícími svůj obyčejný život, šel proti tomuto lidu tím, že odhaloval jen jeho špatné vlastnosti, ničivé stránky jeho charakteru a neviděl v něm dědice všeho, co lidská společnost zanechala v dlouhém sledu dějin krásného a pokrokového.

Karel Čapek měl velké slovo u vládnoucí třídy. Díky jeho průzračně mluvě mu však rozuměli i ti, kteří začali číst v mateřské řeči. Obsahově ho však mohla chápat jenom ta část společnosti, která byla v rozkladu.

Jaký to strašný paradox pro básníka a člověka Čapka, když představitel fašistické lůzy Rudolf Beran říká ve své programové řeči v roce 1938 vlastně totéž, co Karel Čapek osm let předtím, o nevměšování se do záležitostí jiných. Fašisté, kteří se ještě neodvážili soustředit své útoky na demokratické politiky, vrhli se vší silou proti člověku, který jim vlastně neublížil. Tak Karlu Čapkovi byla v posledních dnech jeho života vnucena do ruky bojovná zbraň, jíž se vlastně ani nenaučil vládnout – a také podlehl.

Příštím generacím řekne o dvacetiletí první republiky mnohem více Ivan Olbracht, Marie Pujmanová a S. K. Neumann. Karel Čapek obsahy svých děl nebude jim dosti dobře srozumitelný, pokud si zároveň nevysvětlí souvislost jeho zjevu s jeho třídním zasazením, s mezidobím dvou válek, rozkladem měšťácké společnosti a konečně jeho nemocí, která mu nedovolila, aby se na svět díval radostněji. Bohatý slovník Čapkovy prosté, a proto okouzující češtiny bude však ještě dlouho nevyčerpatelným zdrojem všem, kteří budou chtít prostě a srozumitelně psát o životě člověka.

-kj-

(1948)